

Спортнаң палғалыстығ чоохтазығлар

Сіерер зарядка итчезер бе?

Мин иртен сай зарядка итчем.

Чахсы. Кізее иртен сай зарядка идерге кирек паза пасха даа спорт көрімнерінең айғазарға кирек.

Сіерер спортха тартылчазар ба?

Спорттың хайдағ көрімінең айғасчазар?

Мин күреснең айғасчам.

Мин волейбол (теннис, меспек) ойнапчам.

Ниик атлетикаа тартылчам.

Хакасияда спорттың хайдағ көрімі иң чахсы тилеен?

Күрес.

Хайдағ маңнаныстарға читчезер?

Ікі хати тилекей кубогын алған күресчі пар.

Сеулдағы олимпиадада ол хола (алтын, күмүс) медальның чиңісчізі улыбысхан.

Сіерер шахмат ойнапчазар ба?

Мин уйан ойнапчам.

Пістің спорт устары, спорт устарына кандидаттар пар.

Сіерернің пу наада пірее марығлар полар ба?

Я, пу күннерде пістің мында меспектіг хоккейнің Европаның Кубогы чиңісчізі полар үчүн чоннар аразындағы марығ полар.

Билеттер хайда аларға чарир?

Сіерер чүс пілчезер бе?

Я, мин бассейнге чөрчем.

Тынағ күннерні хайди иртірчезер?

Позырахта піс прай сөбіренең город тастынзар сананаң чыларға чөрчебіс.

Өөн стадион хайдадыр?

Нинче орындыр ол стадионда?

Сіерернің стадионыңар чахсы иділтір.

Пуўн хайдағ марығлар иртер?

Пуўн стадионда футбол (волейбол, баскетбол) ойыны полар.

Пу ойында (тоғазығда) кем утты?

Тоғазығ 2-1 саннаң (утыс полбин) тоозылды.

Сіерернің национальной спорт көрімнері пар ба?

Пар, көзідімге алза, ат чарызы, күрес, охчаа атызы, хазых ойыны, тобит ойыны паза аннаң пасха.

Мин сіерерге хакас ойыннарынаңар чоохтап пирерге сағынчам:

Хакас ойыннары аразында спорт ойыннарын таныхтирға кирек. Оларның пірсі — **ат чарызы**. Пу иң хынығ марығ. Чарыс мариин чазыда иртче. Мындағ марығда олғаннар даа араласчалар. Ат чарызы прай даа түрк чоннарының аразында тарап парған. Аттарны марығларға өнетін тимнецеңнер. Тиктең нимес, оларға 5 километрдең 25 километрге читіре чүгүрерге килісчең. Олғаннар изер чох аттарнаң ойлатчаңнар.

Хакас чонның аразында иң тарап парған ойыннарының паза пірсі — **күрес**. Аймах үлүкүннер паза тойлар күрес чох иртпечеңнер. Хакас күрезінің поэнының оңдайлары пар. Көзідімге алза, азахнаң теберге, азах хаарарға чарадылбинча. Азах саап сүменең тузаланчатса, тізектең пөзік аларға чарабас. Күресте кемге дее аралазарға чарадылча.

Чииттернің кўстерін көзідер паза пір ойын пар. Ол *хапчаң тас* тіп адалча. Чыллардаң Хакасияның чоллары хыринда килкім тастар чатханнар («*хапчаң тастар*» алай ба «*марғы тастар*» (уағиша таşı)). Оларны кўстіг кизилер хапчаннар. Хакас кибірі хоостыра, ол тасты, хаап, иңнін азыра тастабызарға кирек. Иң көп хати тастаан кизи утханға саналча.

Хакастар ідөк *охчаа атызы*наң айғасчаңнар. Пу өөнінде моол чоннарының аразында тиксі тарап парған ойын.

«*Мечеекей*» хакас ойыны сағамғы «дартс» ойынға төбөй.

Пу ойынға дротик «мечеекей» итчеңнер, аның узуну 0,5 м полған, аның пір пазы устуғ полчаң, пасха пазында хастың чүглерін хазап салчаңнар. Чирде тоғылах хоосталча. Аннаң 10-15 метрдең сығара дротик тастапчалар. Ол тоғылахтың ортызынзар тастабызарға кирек.

«*Хол тартызах*» күс синечең ойында (перетягивание палки) 2 кізі араласча. Олар удур-төдір тоғыра одырчалар, азах табаннарынаң чапсыра одырчалар. Оларның холларынзар тоғыра ағас пирілче. Чарғычының чоохтаанынаң олар ағасты позынзар тартчалар. Кем ағасты тартып алча, ол утып алча.

Ікі кізінің чоохтары

Пастағы ікі кізінің чооғы

- Мин Хакасиядаң килгем.
- Уғаа чаксы. Син пеер нима идерге килгезің? (Хайдағ пөгіннең килгезің?)
- Мин спортсменмін, олимпиадада аралазарға килдім.
- Пілдім, спорттың хайдағ көрімінең айғасчазың?

-Мин ниик атлетикаа тартылчам.

-Пу тусха читіре хайдаг маннаныстарға читкезің?

-Мин пір хати күмүс паза ікі хати дее хола медальның чинісчизи полдым.

--Хандыра! Сісерні прай чүреемнең алғапчам.

Ікінчі ікі кізінің чооғы

- Хакасияда спорттың хайдаг көрімі иң чахсы тилеен?

-Национальной спорт көрімнерінің пірсі күрес полча. Күресте ікі хати тилекей кубогын алған күресчі пар.

- Уғаа чахсы. Күрес түрк чоннарының аразында иң тарап парған ойын полчаң. Сісернің үлүкүннерде ойначаң ойыннарыңар пар ба?

-Я, пар. Көзідімге алза; ат чарызы, күрес, охча атызы, хазых ойыны паза аннаң пасха.

-Көп хынығ ойыннар пар полтыр!

-Я. Че көбізі сағамғы тусха читпееннер, ундудыл парғаннар.

-Ачырғандым. Че мин "Хол тартызах" ойыннаңар хай пірее ниме иском.

Ол хайдаг ойын?

Тузаланчаң литература

1. Хакасско-русский словарь = Хакас-орыс сөстік. – Новосибирск: Наука, 2006. – 1114 с.

2. Анжиганова О.П., Субракова О.В., Топоева Л.С. Русско-хакасский разговорник = Орыс-хакас чоохтазығ. – Абакан: Хакаское отделение Красноярского книжного издательства, 1989. – 186 с.